

„Wybrane problemy onkologii”

Red. Edward Towpik

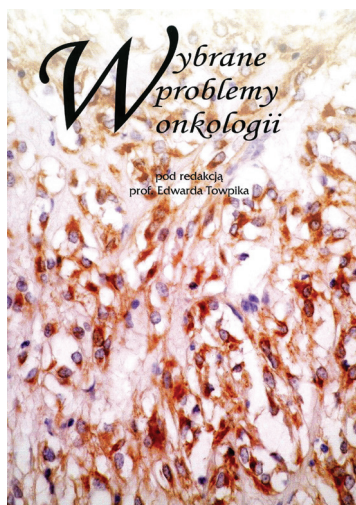
Warszawa: Wydawnictwo Domena, 2015
s. 128, 12 tabel, 19 rycin, ISBN 978-83-938166-2-0

Inicjatorem wydania książki było Polskie Towarzystwo Lekarskie, które również przyjęło na siebie obowiązki dystrybutora, dołączając do każdego egzemplarza wydany przez siebie *Kalendarz Lekarza 2015*. Wspólnym mianownikiem obu publikacji, wydanych z pomocą Fundacji im. Jakuba hr. Potockiego, była onkologia: w *Kalendarzu* zamieszczono 52 biogramy niezujących już polskich onkologów, sporządzone przez prof. Edwarda Towpika.

Na 128 stronach, w 13 rozdziałach zawarto przegląd podstawowej wiedzy z zakresu wybranych dyscyplin onkologicznych, uzupełniony o ryciny, tabele i zaopatrzone w wykazy piśmiennictwa.

Pierwszy rozdział: „Dar Narodowy dla Marii Skłodowskiej-Curie”, autorstwa redaktora tomu, przywołuje nieco zapomniany fakt, że Instytut Radowy w Warszawie był darem serca narodu dla naszej wielkiej rodaczki. Autor, korzystając z niemal nieznannej dokumentacji fotograficznej i reprodukcji dokumentów, przedstawia — na tle wielkiego dzieła twórczenia Instytutu — całą galerię nazwisk, postaci i wydarzeń sprzed 90 lat.

Rozdział drugi, przygotowany przez prof. Witolda Załuskiego i wsp., omawia zagadnienia istotne nie tylko dla onkologów, ale również dla wszystkich zainteresowanych problematyką zachorowalności na nowotwory. Autorzy, w oparciu o aktualne wskaźniki, przedstawiają perspektywę zagrożeń zdrowotnych związanych z chorobami nowotworowymi i odnoszą obecne wskaźniki umieralności w Polsce do analogicznych zmian w Europie Zachodniej oraz przedstawiają trendy w zakresie obniżenia wskaźników umieralności po 1990 r. Podkreślają wiodącą rolę

stosunkowo nielicznej grupy nowotworów częstych i dość częstych, będących jednak przyczyną 70% przyczyn zgonów u mężczyzn i 60% u kobiet. W dalszej części podkreślono związek pomiędzy wzrostem liczby zachorowań na nowotwory a wiekiem społeczeństwa oraz rolą czynników rakotwórczych, w tym przede wszystkim paleniem tytoniu. Kolejno omówione są trendy dotyczące zachorowalności na najczęstsze nowotwory u kobiet i u mężczyzn. Zwięzłe podsumowanie wyraźnie uwidacznia główny walor tego krótkiego rozdziału — precyzyjne zasygnalizowanie trendów oraz wynikające stąd wnioski.

Rozdział trzeci, autorstwa prof. Krzysztofa Warzochy i doc. Tomasz Sacha, omawia problematykę przewlekłej białaczki szpikowej. Autorzy znakomicie przedstawili rys historyczny zarówno definiowania, jak i tworzenia klasyfikacji białaczek. Omówiono mechanizmy patogenetyczne prowadzące do rozwoju CML, poczynając od roli chromosomu *Philadelphia* aż do wykorzystania znajomości szlaków sygnałowych i metabolicznych do terapii celowanej z zastosowaniem kinaz tyrozynowych. Z kolei przedstawiono ewolucję metod leczenia CML od pierwszych prób i roztworu Fowlera poprzez rolę, jaką na przestrzeni lat odgrywała radioterapia, chirurgia i chemioterapia, aż do auto- i allogenicznych przeszczepów komórek macierzystych, interferonu i szeroko omówionych kinaz tyrozynowych, zwłaszcza 2 i 3 generacji. Rozważano też problematykę uzyskania możliwości erydakcji komórek macierzystych (LSC) w aspekcie wyleczalności, szczególnie w sytuacji zaprzestania terapii TKI po uzyskaniu długotrwałej remisji molekularnej.

Zadane już na wstępie kolejnego rozdziału, przygotowanego przez wybitnego znawcę tematu prof. Jana Walewskiego, pytanie: „Czy to nie może być chłoniak?” potwierdza, że jest to publikacja odnosząca się zarówno do stanu wiedzy, jak też do doświadczenia i refleksji. Dowodzi, jak ważnym problemem jest wykonanie trafnej diagnostyki chłoniaka w odpowiednim czasie. W tym aspekcie najwięcej miejsca poświęcono prawidłowemu rozpoznawaniu oraz wskazaniu najczęstszych błędów i sposobów pozwalających na ich uniknięcie. Autor podkreśla konieczność uzyskania weryfikacji histopatologicznej w jednostce o najwyższym poziomie referencyjności i wskazuje na błędy popełniane na tym etapie diagnostyki. Jako podsumowanie tych rozważań — tabelarycznie zebrano elementy niezbędne do ustalenia stopnia zaawansowania oraz właściwego zaplanowania leczenia. W takim ułożeniu treści krótko przedstawione na koniec główne zasady leczenia chłoniaków są naturalnym dopełnieniem wywodu.

Rozdział „Nowotwory ośrodkowego układu nerwowego” zwięźle, ale bynajmniej nie powierzchownie przedstawia — w oparciu o szczegółowe dane — epidemiologię nowotworów CUN, zarówno wewnątrzczaszkowych, jak i kanału kręgowego. W części dalszej omówiono etiologię, objawy i rozpoznanie, jak również rokowanie i leczenie. Przedstawiono klasyfikację nowotworów CUN z podkreśleniem problematyki guzów opon i kanału kręgowego oraz postępy w ich leczeniu zawdzięczane rozwojowi neuroradiologii i neurofizjologii.

Rozdział „Nowotwory jamy ustnej, gardła i krtani” autorstwa prof. Andrzeja Kaweckiego nie bez racji uzupełniony jest stwierdzeniem: „zapomniany problem”. Trudno nie zgodzić się z autorem, że 4,5% zachorowań na nowotwory o tej lokalizacji nie skupia w Polsce takiej uwagi, jak niektóre „sztandarowe” i „medialne” nowotwory o innych umiejscowieniach. Ostatnio obserwuje się spadek zachorowalności na raka krtani i wzrost zachorowań na nowotwory części ustnej gardła. Nieprzypadkowo wątek ten był przedmiotem bogatej merytorycznie dyskusji podczas kwietniowej Konferencji *Nowotworów*, „Debaty Onkologiczne”. Autor podkreśla rolę wirusa brodawczaka ludzkiego HPV w aspekcie patogenyzy, leczenia i rokowania. Przedstawione w tym kontekście zasady i etapy postępowania obejmują również problematykę leczenia chorych z nawrotami lub przerzutami odległymi.

Rozdział siódmy poświęcony jest postępowaniu w diagnostyce i leczeniu raka tarczycy. Prof. Marek Dedecjusz niekonwencjonalnie wprowadza czytelnika w problematykę nowotworu stosunkowo rzadkiego, ale cechującego się tak wysoką dynamiką wzrostu zachorowań, że przy utrzymaniu obecnego tempa mógłby on około 2025 roku w USA stać się najczęstszym nowotworem u kobiet. Największy nacisk położony jest na zagadnienia rozpoznawania nowotworów tarczycy oraz leczenia, z podkreśleniem zróżnicowania postępowania w zależności od typu histologicznego i z uwy-

pukleniem roli specjalistycznych ośrodków dysponujących odpowiednią infrastrukturą i zapewniających właściwe standardy diagnostyki i terapii.

Rak płuca, omówiony przez prof. Macieja Krzakowskiego, to najczęstszy nowotwór złośliwy u mężczyzn i drugi u kobiet. Dlatego autor rozpoczyna od rozważań na temat zmniejszenia zagrożenia populacyjnego rakiem płuca w Polsce. Przedstawione propozycje zarówno w zakresie profilaktyki pierwotnej, jak i wtórnej, uzupełnione są komentarzami odnośnie stwierdzanych w tym zakresie opóźnień i nieprawidłowości. Również w tym rozdziale podkreśla się znaczenie ośrodków wielospecjalistycznych, zapewniających prawidłową diagnostykę i leczenie skojarzone.

Leczenie okołoperacyjne raka piersi to temat kolejnego rozdziału autorstwa prof. Piotra Wysockiego. Przywołanie konsensusu z St. Gallen dobitnie uświadamia dokonujące się ostatnio w stosunkowo krótkim czasie odkrycia i modyfikacje w procesie leczenia. Problem raka piersi potraktowany jest systemowo. Przedstawiono leczenie neoadiuwantowe, uzupełniające, hormono- i chemioterapię, ze szczególnym uwzględnieniem terapii ukierunkowanych na receptor HER2.

Prof. Piotr Rutkowski przygotował rozdział poświęcony mięsakom tkanek miękkich i osobno — kości, omawiając wyczerpująco zasady diagnostyki i leczenia. Warte uwagi jest wyodrębnienie postaci szczególnych mięsaków, jak GIST i DFSP. Widać wyraźnie, jak wiele zmieniło się w tym zakresie w ostatnich latach, zarówno w leczeniu systemowym, jak i w wynikach leczenia, ale osiągniętych w wielodyscyplinarnych jednostkach onkologicznych.

Kolejny rozdział omawia problematykę raka gruczołu krokowego — drugiego z kolei nowotworu u mężczyzn. Prof. Tomasz Demkow w sposób interesujący przedstawia bardzo istotny problem: nie tylko: jak leczyć, ale również: kiedy — z korzyścią dla chorego — aktywnie obserwować, wdrażając leczenie w sytuacji, która w ocenie klinicznej będzie skutkować wymierną korzyścią terapeutyczną. Bardzo precyzyjne wnioski kończące rozdział są dobrą podstawą do przemyśleń dla każdego klinicysty — nie tylko onkologa.

Rozdział autorstwa prof. Jarosława Reguły i wsp. omawia aktualną sytuację w zakresie badań przesiewowych w kierunku raka jelita grubego w Polsce i Program Badań Przesiewowych realizowanych w ramach Narodowego Programu Zwalczania Chorób Nowotworowych. Przedstawiono kolejne etapy realizacji oraz wynik — ponad 300 000 profilaktycznych badań kolonoskopowych. Bardzo interesująco przedstawiono szczegóły przeprowadzanych badań z podaniem wysokiego, bo aż 93-procentowego wskaźnika pacjentów wyrażających chęć poddania się ponownemu badaniu. Podkreślono godny uwagi wzrost 5-letnich przeżyć w raku jelita grubego w Polsce, stwierdzony w oparciu o EURO-CARE 5. Przedstawiono polski program na tle innych krajów Europy, podkreślając fakt uzyskania ogromnego doświadczenia logistycznego, które może znaleźć zastosowanie również

w innych programach. Rozdział kończy się informacjami praktycznymi dla lekarzy z podaniem strony internetowej Programu.

Prof. Beata Śpiewankiewicz przedstawia zasady leczenia skojarzonego w ginekologii onkologicznej. Podkreśla znaczenie schorzeń współistniejących oraz rolę wsparcia leczenia onkologicznego przez innych specjalistów. Omawia rolę technik endoskopowych, a osobno — chemioterapii dootrzewnowej w warunkach hipotermii (HIPEC) oraz zasady zastosowania w ginekologii onkologicznej radioterapii śródoperacyjnej.

Omawiana książka przeznaczona jest przede wszystkim dla lekarzy spoza wiodących ośrodków referencyjnych, natomiast prezentowane są w niej wnioski i spostrzeżenia najnowsze, często będące wynikiem osobistego dorobku

naukowego i doświadczeń autorów — czołowych autorów w swych dziedzinach.

Na koniec pokrótce przedstawiono zasłużoną dla nauki polskiej Fundację im. Jakuba hr. Potockiego. Przybliżenie postaci założyciela Fundacji jest skromnym wyrazem wdzięczności dla testamentu, wyrażającego wolę „niesienia cierpiącej ludzkości pomocy” poprzez wspieranie — już od ponad 80 lat — badaczy i instytucji naukowych.

Dr n. med. Jan Gawelko

Uniwersytet Rzeszowski

Podkarpackie Centrum Onkologii

ul. Szopena 2, 35-055 Rzeszów

e-mail: jangawelko@o2.pl